

Innspill til kompetansemeldingen: ”Forberedt på framtida - stortingsmelding om kompetanse”

Innspillet er utarbeidet i et samarbeid mellom spesialkompetansegruppen for samarbeid mellom arbeidsliv og høyere utdanning oppnevnt av Norgesuniversitet (NUV), NUV's sekretariat og arbeidsgiverorganisasjonene NHO, HSH og Spekter.

NUVs styre bearbeidet og behandlet innspillet i sitt møte 9. desember 2008 og vedtok å be direktøren oversende notatet til KD. Synspunktene utdypes muntlig, i møte med KD 11. Desember 2008. Direktør, styreleder og to representanter for Spesialkompetansegruppen representerer NUV i møtet.

1. Innledning

I sin presentasjon av arbeidet med den kommende stortingsmeldingen, har Kunnskapsdepartementet pekt på en del sentrale spørsmål, blant annet:

- Hva vet om vi framtidens kompetansebehov – både for arbeidslivet og for den enkelte?
- Hvordan få et tilpassingsdyktig utdanningssystem?
- Hvordan kan etter- og videreutdanning i større grad bidra til å møte framtidens kompetansebehov?
- Hvordan verdsette kompetanse opparbeidet utenfor det formelle utdanningssystemet?

Departementet understreker også at arbeidslivets parter og andre berørte vil bli invitert til å bidra aktivt i prosessen med meldingen.

Norgesuniversitetets innspill til dette arbeidet vil fokusere på forhold som ligger innenfor våre arbeidsområder, dvs.:

- samarbeid mellom høgere utdanning og arbeids- og samfunnsliv
- livslang læring gjennom fleksibel utdanning og fjernundervisning i høgere utdanning
- pedagogisk bruk av IKT (informasjons- og kommunikasjonsteknologi) i denne sammenhengen

Alle arbeidsområdene synes relevante i forhold til den kommende stortingsmeldingen om ”kunnskapssamfunnet” og framtidig kompetanseutvikling, vi ser allikevel at vårt arbeid med å styrke samarbeidet mellom arbeidsliv og høyere utdanning er særdeles relevant.

Som utgangspunkt og kunnskapsbase for vårt innspill til den kommende stortingsmeldingen nevner legger vi til grunn

- faglig arbeid gjennomført i NUV, sentral her er relevante konklusjoner og anbefalinger/forslag fra arbeid i NUV's spesialkompetansegrupper (SKG)¹.
- relevante konklusjoner fra oppsummering og analyse av utviklingsprosjekter som har mottatt støtte

Norgesuniversitetets monitor om bruk av IKT i høgre utdanning, gjennomføres høsten 2008. Den vil komme til å produsere kunnskap om utviklingen i høyere utdanning det vil være viktig å forholde seg til i den videre utviklingen av vårt kompetansesam.

2. Styrket samarbeid mellom UH/sektoren og arbeidslivet

Det ligger et stort, men for svakt utnyttet potensial i et nærmere samarbeid mellom høyere utdanning og arbeidslivet. Behovet for kombinerte studieprogrammer satt sammen av moduler basert både på teoretiske innfallsvinkler og praktiske tilnærminger vil øke i årene som kommer. Utdanningen må i enda større grad sees på som en del av en livslang læringsprosess med fleksible overganger mellom utdanning og arbeidsliv. Det vil kunne gi store, så vel økonomiske som pedagogiske gevinster i det å samarbeide mer forpliktende om innhold og gjennomføring av slike studietilbud, både for virksomheten, utdanningsinstitusjonen og den enkelte student. Slike tilbud vil være bedre tilpasset blant annet voksne studenter, med yrkeserfaring og behov for EVU tilbud.

Noe av begrunnelsen for det økende behovet for slike kombinerte studiemodeller er at tilgangen på unge studenter vil avta i de kommende årene, samtidig som kravene til hevet kompetanse i befolkningen generelt vil øke. Vi viser i denne forbindelse til demografiske analyser og norske og europeiske framskrivninger av kompetansebehov. (*NOU 2008 :3 - Sett under ett*(Stjernø-utvalget), pkt 4.4 om demografisk utvikling)

En kompetansepolitikk som forbereder oss på framtida må legge stor vekt på virkemidler og tiltak som sporer til mer samarbeid mellom UH-sektoren og arbeidslivet. Det må finnes frem til modeller som i større grad involverer arbeidslivet i planleggingen og gjennomføring av høyere utdanning. Norsk fagopplæring er eksempel på slikt vellykket samarbeid og kan i mange henseende være modell også for høyere utdanning. Vi vektlegger særlig betydningen av det tillitsfulle trepartssamarbeidet som er utviklet. Dette er en viktig "investering" i utdanningssamarbeid og vil være et betydelig konkurransefortrinn i utvikling og gjennomføring av en ny kompetansepolitikk.

Norsk arbeidsliv bidrar i stor grad til utviklingen av norsk utdanning, både i grunnutdanningene og i høyere utdanning.. Det er også gjennom de siste års utdanningsreformer synliggjort et stadig større ønske om- og behov for å integrere utdanning og arbeid, noe som betyr at det eksisterer et stort press på virksomheter for å delta i utvikling av utdanninger. Kompetansepolitikken må derfor vurderes nøye og utvikles i dialog og gjensidig forståelse mellom de ulike aktørene.

I denne sammenheng er det spesielt tre forhold vi vil peke på som sentrale for en kompetansereform:

¹ En spesialkompetansegruppe (SKG) er i denne sammenhengen en gruppe eksperter som innen en gitt tidsramme arbeider med kunnskapskartlegging, -utvikling og -formidling innen et avgrenset fagfelt eller tema. <http://norgesuniversitetet.no/sluttrapportSKGstud> og <http://norgesuniversitetet.no/artikler/2008/1226491837.63>

2.1 Krav til relevans og kvalitet

Det er viktig å skille mellom ulike grader av samarbeid mellom virksomheter og høyere utdanning. Et slikt samarbeid kan strekke seg fra innslag av arbeidserfaring eller praksis i utdanningen til studiepoenggivende utdanning i arbeid.

Spørsmålet om samarbeid mellom sektorene høyere utdanning og arbeidsliv har i alt for stor grad vært begrenset til spørsmålet om praksis i studietiden. Dette er innsnevrende og bidrar til å vedlikeholde et tradisjonelt syn på forholdet mellom utdanning og arbeid. Du lærer i utdanningssektoren og praktiserer i arbeidslivet. Debatten begrenses til spørsmålet om hvilke utdanninger som skal inneholde en praksisperiode, hvor lang en slik periode skal være og om den skal være obligatorisk. En konsekvens av dette begrensede perspektivet er også at U/H sektoren i stor grad reagerer med å fremheve problemet med at praksis "stjeler" til fra det som er primæroppgavene. "Vi er for praksis, men hva skal vi kutte i for å få tid?" .

Et slikt perspektiv er ikke forenlig med en framtidsrettet kompetansepolitikk. Et av de viktigste kjennetegnene ved utviklingen de senere årene, både nasjonalt og internasjonalt, er anerkjennelsen av kompetanse som er blitt til på ulike læringsarenaer. Dokumentert og verdsatt realkompetanse er lovfestet som grunnlag for så vel inntak som avkorting i høyere utdanning. Det tradisjonelle skillet mellom læring og praksis har i en viss forstand mistet sin betydning. De delene av utdanningene som gjennomføres i virksomhetene er etter hvert i større grad studiepoenggivende og altså en integrert del av studieforløpet. I slike kombinerte studietilbud, som det finnes svært gode eksempler på, se: (<http://www.norgesuniversitetet.no/seksjoner/samarbeid>) skapes det et læringsfelleskap mellom unge grunnutdanningsstudenter og de mer erfarne i virksomhetene. Vårt perspektiv på samarbeid finner vi igjen i ordninger som nærings-phd, bedriftsmaster, etc. Masteprogrammer utviklet i bedriftene er nettopp studietilbud som bygger på en større grad av likeverdighet og arbeidsdeling mellom akademia og arbeidslivet.

Vi mener det fortsatt er behov for å diskutere innslaget av arbeidserfaring eller praksis i studietiden, og vurdere ulike tilknytningsformer og metoder. Det vil fortsatt være nyttig å utvikle gode ordninger for å tilby studenter ordinære arbeidsforhold som innslag i studietiden. Slikt arbeid, ofte knyttet til ferier og fridager bør det fortsatt oppfordres til i alle studier, men er altså ikke det samme som læring i arbeid som en integrert del av studiet. For å styrke utviklingen av kombinerte studiemodeller, mener vi det er særlig viktig å bygge videre på de gode eksemplene og prosjektene. Norgesuniversitetet, sammen med arbeidslivets parter spiller en viktig rolle i arbeidet med kunnskapsoverføring og -spredning.

Kompetansesatsingen gjennom prosjekter finansiert av Kompetanseutviklingsprogrammet (KUP)² og Program for basiskompetanse i arbeidslivet (BKA), kan være en god modell for støtte til prosjekter som utvikler nye studiemodeller der arbeidsliv og U/H sektoren samarbeider på likverdige og forpliktende vilkår med innhold og gjennomføringen av studiet. Norgesuniversitetet bør fortsette å ha en nasjonalt koordinerende rolle i dette arbeidet.

²Programmet har gitt støtte til utviklingsprosjekter for nyskapning og utvikling av markedet for etter- og videreutdanning. Programmet var en del av Kompetansereformen. KUP har bidratt i til sammen 739 lokale utviklingsprosjekter fra år 2000 til 2005. Til sammen er det delt ut 329 millioner kroner

2.2 Insentiver for samarbeid

Det finnes allerede mye og godt samarbeid mellom arbeidsliv og UH-sektoren. Blant annet rapporten fra Rambøll Management³ dokumenter dette. Problemet med mye av dette samarbeidet er imidlertid at det bygger på innsatsen fra ”ildsjeler” eller kortsiktige prosjekter. Samarbeidet preges i for stor grad av å være ”ad hoc” preget. Dette skaper ikke den langsiktigheten som kreves for å bygge den tilliten og gjensidige forståelsen som gir bærekraft til slikt samarbeid.

Et av de åpenbare suksesskriteriene i norsk fagopplæring er nettopp en slik langsiktighet, forankret i avtaler om gjensidige forpliktelser og insentivordninger. En av grunnene til mangelen på varige avtaler om samarbeid er belønningssystemet i høyere utdanning. Det er fortsatt en belønningssystemet som for ensidig favoriserer tradisjonelt meritterende arbeid, det vil si vitenskapelig publiseringsarbeid. I dag er det å være opptatt av gode utdanningstilbud og utviklingen av slike hverken attraktiv, ettertraktet eller meritterende. Det ligger ikke noen insentivordninger, verken for ledelsen eller de ansatte til å prioritere utviklingen av samarbeidsmodeller for høyere utdanning. Dette er etter vår mening, kanskje det viktigste tiltaket for å videreutvikle samarbeid om de gode studiemodellene.

Insentivordninger vil måte omfatte både U/H-sektoren selv, men også de virksomhetene som deltar og påtar seg et ansvar. Her er det ikke bare snakk om etablering av økonomiske insentiver, slik vi for eksempel har med tilskudds ordningen i fagopplæringen, men også former for ”motytelser” fra U/H-sektoren. Det kan være kompetansetjenester ut over det som ligger i studiesamarbeidet, det kan være kompetansegivende kurs for virksomhetenes ansatte, forskningsbistand, etc.

NUV viser i denne forbindelse også til vår høringsuttalelse til Stjernøutvalgets innstilling. De øvrige samarbeidende organisasjonene i dette innspillet har også støttet dette initiativet. Norgesuniversitetet skrev:

Kap. 10 Finansieringssystemet for universiteter og høyskoler

” ... Insentivordningene i det nåværende finansieringssystemet har imidlertid ført til at produksjon av studiepoeng og publisering av forskningsartikler er prioritert, og oppmerksomheten mot andre av sektorens oppgaver har blitt svekket. Det har derfor vært reist kritikk mot den resultatbaserte delen av dagens finansieringsordning fordi det bare er utviklet indikatorer for forskning og utdanning. Finansieringssystemet har dermed flyttet oppmerksomhet vekk fra viktige oppgaver. Det har samtidig vist seg vanskelig å utvikle treffsikre indikatorer for oppgaver som allmenn formidling og samarbeid med nærings- og samfunnsliv.

Utvalget foreslår at finansieringssystemet endres. Det nåværende resultat/ insentiv-systemet for forskning og undervisning bør videreføres, men utvalget foreslår at den strategiske forskningskomponenten utnyttes mer reelt strategisk, og at det også innføres en strategisk undervisningskomponent.

Norgesuniversitetet støtter forslaget om at det innføres en strategisk undervisningskomponent. Dette kan være en hensiktsmessig måte å prioritere, og gi prestisje og

³ ”Når kunnskap gir resultater” Utredningsprosjekt om samarbeid mellom høyere utdanning og arbeidsliv. Rambøll management på oppdrag for KD, mai 2007

oppmerksomhet til viktige oppgaver som dagens system ikke oppmunter til. Utvalget foreslår oppgaver som:

- *Samarbeid om høyere utdanning med nærings- og arbeidsliv*
- *Samarbeid mellom utdanningsinstitusjoner om utvikling og drift av nasjonale studietilbud*

Norgesuniversitetet foreslår i tillegg oppgaver som:

- *Pedagogisk utviklingsarbeid, f.eks knyttet til nyskapende bruk av IKT i undervisning*
- *Tiltak for å fremme utvikling og deling av digitale læringsressurser.*

Finansieringssystemet bør også sørge for at oppgaver som etter- og videre utdanning ivaretas på en god måte.

Uansett endringer i finansieringssystemet foreslår utvalget at det utvikles indikatorer som systematisk måler og evaluerer institusjonenes virksomhet rettet mot omkringliggende samfunns- og arbeidsliv. Dette skal innarbeides i institusjonenes rapporteringssystem.

Vi ser fram til resultatet av den igangsatte gjennomgangen av finansieringsordningen for sektoren med den brede enigheten vi registrerer med hensyn til behovet for en strategisk utdanningskomponent.

2.3 Utviklingskompetanse

I dagens system er det i prinsippet to karriereveier, den forskningsbaserte (lektor1- amanuensis-professor) og den utviklingsbaserte (lektor1- lektor-dosent), men i realiteten kan det være vanskelig å oppdage at det er to sidestilte karriereveier. Det er forskningsbaserte veien som prioriteres. Dette kommer klart til uttrykk gjennom en prioritering av forskningsinnsats i budsjetter og virkemidler. Et tiltak kan være å utvikle utdannings- og utviklingskompetansen på 1. nivå, dvs. førstelektorer og dosent- nivået gjennom opprettelsen av et statlig finansiert stipendiatprogram for 1. lektorer. Et av hovedmålene med programmet vil kunne være å utvikle gode utdanningstilbud der høyere utdanning er i samspill med arbeidslivet. Et slikt program kan ha som formål å øke andelen av kompetente utdanningsorienterte vitenskapelig ansatte i U/H-sektoren. Behovet er stort. Kvaliteten av utdanningene er direkte avhengig av kompetansen til de som tilbyr det. Et slikt stipendiatprogram vil ikke bare øke antallet av 1. lektorer i sektoren, men det vil samtidig kunne øke denne gruppens status

Det bør også vurderes å sette inn ressurser for å styrke ordninger med stillingskategorier som bidrar til større kompetanseutveksling mellom arbeidsliv og U/H-sektoren. Det er tatt interessante initiativer til dette innenfor rammen av den nasjonale realfagssatsingen med å prøve ut ordninger med 1.lektor stillinger som åpner for mer utstrakt kunnskapsdeling. En kompetansemelding bør vurdere en videre bruk av slike ordninger.

Det er allikevel svært viktig at man før man vurderer utviklingen av et slikt program, sørger for en grundig gjennomgang og evaluering av dagens ordning. Det er en utbredt oppfatning i sektoren at ordningen med 1. lektorer pr. i dag fungerer for dårlig og at den trenger betydelige justeringer. Kriteriene for å få slik kompetanse er pr. i dag uklare og ordningen er spesiell for Norge og vanskelig å opprettholde over tid i en sektor som blir stadig mer internasjonalisert. Det bør derfor komme en klargjøring av kriteriene, hvor en også ser på utviklingen av professional doctorates i andre land.

Vi mener det bør legges til rette for en heving av kompetansen innen utviklings- og undervisningsarbeid blant vitenskapelig ansatte, med et betydelig større fokus på pedagogisk

utvikling og studentenes læringssituasjon. Det ovenfornevnte stipendprogrammet kan være et tiltak i så måte. Det bør gjøres et grundig arbeid i å finne fram til og vurdere også andre typer tiltak eller insentiver for å rette fokuset mot denne type virksomhet i høyere utdanning.

2.4 En ny infrastruktur

For å understøtte et styrket samarbeid som følger av en ny insentivstruktur i høyere utdanning kreves det også en infrastruktur som understøtter arbeidet. Vi har også her gode erfaringer fra fagopplæringen, der opplæringskontorer som opprettes av lærebedriftene for å bistå i den praktiske gjennomføringen av opplæringen er viktig. Innenfor høyere utdanning har vi også gode eksempler på betydningen av slike organer. I det samarbeidet som er utviklet mellom høgskolen i Østfold og lokalt næringsliv ble det opprettet et eget koordineringsorgan med ansvar for å finne praksisplasser til studentene⁴.

Når vi skal over fra en ”ildsjel”- drevet aktivitet til en system- drevet, er det nødvendig å skape en infrastruktur som håndterer de utfordringene som følger av et samarbeid. Det kan tenkes ulike modeller for dette og det bør settes i gang forsøk med slike organer.

Et interessant forslag til en slik organisering ble formulert av Stjernø - utvalget med etablering av sentre for fremragende undervisning. I høringsuttalelsen på dette punktet skrev NUV:

Kap. 15 Senter for fremragende undervisning

Norgesuniversitetet støtter utvalget i at det bør iverksettes tiltak for å rette oppmerksomheten sterkere mot kvaliteten i undervisningen i høyere utdanning. Utvalget foreslår å etablere 10 til 20 Sentre for fremragende undervisning, etter inspirasjon av ordningen med sentre for fremragende forskning. Et av kriteriene for tildeling av et senter for fremragende undervisning kan blant annet være samarbeid med arbeids- og næringsliv. Dette vil muliggjøre at tilknytning til arbeidslivet blir et ledd i studiet slik at faglig og administrative ressurser kan brukes til dette formålet.

I tillegg til kriterier for tildeling som utvalget nevner, ønsker Norgesuniversitetet å foreslå at utvikling av modeller for bruk av IKT i høyere utdanning kan inngå som et kriterium. Bruk av IKT kan ha stor effekt som impuls for pedagogiske endring, både ved at student- og lærerroller kan endres, kontakt og samarbeid med arbeidsliv og praksisfelt kan bedres, og at studier kan tilrettelegges mer fleksibelt.

Det er svært gledelig at UHR nå på oppdrag fra KD er i gang med å se på hvordan sentre for fremragende undervisning kan realiseres.

3 Den voksne student

Samtidig som vi fokuserer på betingelsene for utvikling av studietilbud i ett nært samarbeid mellom høyere utdanning og betydningen av fleksible etter og videreutdanningstilbud, vil det være svært viktig også å rette fokuset mot de voksne studentene og deres studiesituasjon og betingelser. Voksne studenter kjennetegnes ved at de på tilpasse sine studier til krav, oppgaver og tidsdisposisjoner i hjem- og arbeidsliv. Dette innebærer et behov for større fleksibilitet i studiesituasjonen. Voksne studenter som følger fleksible studier (distansestudier, nettstudier, desentraliserte studier og lignende) er en av de raskest voksende studentgrupper i høyere

⁴ http://helenorge.nho.no/getfile.php/filer%20og%20vedlegg/stfold-KUNNSKAPS_FYLKET.ppt

utdanning⁵. Selv om alder ikke er en nøyaktig variabel som bestemmer denne studentgruppen kan vi si at av 181 000 registrerte studenter i høyere utdanning i Norge høsten 2008, er om lag 46 000 av disse over 30 år (NSD/DBH). Både arbeidslivet og universiteter og høyskoler står overfor spesielle utfordringer i møtet med denne studentgruppen. Vi vil her fokusere på en del sentrale vurderinger og utfordringer, og vise til ett sette med anbefalinger
Spesialkompetansegruppen for den voksne student kom fram til i sitt arbeid i 2007⁶.

Det er behov for å modifisere det utdanningspolitiske bildet av hva en student er og utvikle en mer differensiert forståelse av hvem studentene i høyere utdanning er, og av voksne studenters situasjon. Dvs. å erkjenne at det offisielle utdanningspolitiske bildet av heltidsstudenten som skal raskest mulig gjennom utdanningssystemet, ikke passer med dagens (og kanskje morgendagens) realiteter.

Det er viktig å sørge for generelt gode stipend og støtteordninger for studenter i Norge. Dette vil i sin tur bidra til å bedre studiemulighetene for studenter med spesielle forpliktelser.

Det er viktig å utvikle utdanningsinstitusjonene organisatorisk, pedagogisk og kompetansemessig, slik at de klarer å leve opp til de krav og forventninger voksne studenter har. Lærestedenes studietilbud for voksne tar ofte utgangspunkt i tradisjonelle studiemodeller og tar i for liten grad hensyn til de spesielle prioriteringer, behov og ønsker som denne studentgruppen har. Det bør derfor utvikles nye former for tilrettelegging av studier, bedre muligheter for å gjennomføre studier i eget selvvalgt tempo, og utvikle og utnytte bruken av teknologien på en slik måte at det praktisk og pedagogisk bidrar til å gjennomføre studier fleksibelt.

De voksne studentene har ofte også en arbeidsplass å forholde seg til. Det er viktig også for selve studiesituasjonen og bidra til en klarere organisatorisk forankring av utdanning på arbeidsplassen og utviklingen av relasjonen arbeidsliv – utdanningssystem. Formelle studier kan integreres bedre i arbeidshverdagen. Man kan utvikle og prøve ut studiemodeller som tilrettelegger for studiearbeid organisert som kollektive prosjekter på arbeidsplassen.

Det er viktig i fremtiden i enda større grad å synliggjøre denne gruppen studenter. I denne sammenheng vil det være nødvendig å forbedre statistikkgrunnet om voksne og fleksible studenter. Det foreslås å registrere studenter ut fra basiskriterier der man skiller mellom heltid og deltid, grunnutdanning og videreutdanning, førstegangs- og flergangsstudenter, og til slutt ”on-campus” og ”off-campus”.

Arbeidet i nevnte SKG ble videre beskrevet som et ”synliggjøringsprosjekt”. Der det handlet om å synliggjøre en gruppe studenter som utgjør en økende andel i høyere utdanning, som lovprises når en snakker om voksenopplæring og livslang læring, men som samtidig er et administrativt ”uroelement” i lys av offisielle utdanningspolitiske målsettinger om økt gjennomstrømmning og gjenreisning av heltidsstudenten. Arbeidet var tuftet på et felles nordisk samarbeid og resulterte også i boken ”Den usynlige student”, Rønning, W.M(red). Trondheim: Tapir akademiske forlag 2007

⁵ Sluttrapport fra SKG for den voksne student, Norgesuniversitetet 2007.

<http://norgesuniversitetet.no/sluttrapportSKGstud>

⁶ Informasjon om denne gruppen og dens arbeid, publikasjoner, sluttrapport m.v. finnes på <http://norgesuniversitetet.no/seksjoner/skg-voksne-student>.

4. IKT i utdanningen

Det å utnytte og utvikle potensialet for bruk av IKT i utdanningen er viktig a mange grunner Det er etter vår mening særdeles viktig å ha dette fokuset present når en skal utrede fremtidens kompetansebehov.

En utnyttelse av dagens muligheter muliggjør en **tilgjengeliggjøring** av universiteter og høyskolors tilbud som er betydelig. Teknologien gir en helt spesiell mulighet til å åpne opp institusjonene for omgivelsene, og å gi nye grupper studenter muligheter til å nyttiggjøre seg utdanningstilbudene.

Teknologien gir muligheter for betydelig grad av **fleksibilitet**. Studier kan gjennomføres i studentene eget tempo og de kan gjennomføres hvor som helst dersom man er villig til å virkelig utforske de mulighetene. Teknologien gir oss videre muligheten til å ta noen valg. Vi kan velge å gjennomføre undervisning og gi utdanningstilbud etter de samme metodene og modellene som før men med digital tilgjengeliggjøring, eller vi kan utforske de mulighetene ny teknologi gir for å utvikle nye undervisningsmodeller og ny pedagogikk. Dagens teknologi og ungdommen bruk av den, har et helt nytt potensial som det er svært viktig at man utnytter i høyere utdanning. Et **pedagogisk utviklingspotensial** der metodikk og pedagogikk tar nye retninger og for eksempel gir studentene nye muligheter for samarbeid, delaktighet og utvikling av egen læring..

Et fokus på bruk og utvikling av IKT i høyere utdanning kan bidra til at vi utnytter og videreutvikler en **digital kompetanse** hos lærere og studenter som er sentral i fremtidens kompetansebehov.

Videre gir teknologien betydelige muligheter i **utviklingen av samarbeidet** mellom høyere utdanning og arbeidsliv, og i arbeidet med å utvikle nye gode studiemodeller tilpasset rammevilkår i academia og behov i samfunnsliv og på arbeidsplassen. Vi argumenterer for at det tradisjonelle skillet mellom læring og praksis er i ferd med å miste sin betydning. Studietilbud gjennomført i virksomhetene er studiepoeng givende og altså en integrert del av studieforløpet. I slike studietilbud kan teknologien bidra ytterligere til en sømløshet mellom institusjonene og en ytterligere sammensmelting av læring og praksis Kreativ og innovativ bruk av teknologien gir oss enda bedre muligheter til å snakke om likeverdige læringsarenaer.

4.1 Norgesuniversitetets erfaringer fra utviklingsprosjekter innen fleksibel, IKT-støttet utdanning, videreutdanning m.m.

Lærdommer både om kompetansebehov og et fleksibelt, tilpasningsdyktig utdanningssystem kan trekkes ut av utviklingsprosjekter som Norgesuniversitetet har støttet ved universiteter og høyskoler de seinere årene – og mye kan gjøres for å styrke denne virksomheten og høste mer kunnskap fra den.⁷

⁷ "Oppsummering og analyse av utviklingsprosjekter 2005" - <http://norgesuniversitetet.no/artikler/2007/analyser2005> , "Oppsummering og analyse av Norgesuniversitetets prosjekter 2006" - <http://norgesuniversitetet.no/artikler/2008/1228305921.4> og "Prosjekter støttet av Norgesuniversitetet i 2007 - oppsummering og analyse" - <http://norgesuniversitetet.no/artikler/2008/1228314090.94>

Når det gjelder prosjektenes resultater, synes rapportene å vise noen positive utviklingstendenser – som kan ha betydning ut over eget for prosjekt – både for lærestedet og for norsk høyere utdanning. Vi presenterer noen erfaringer her sammen med en del anbefalinger for feltet utarbeidet av spesialkompetansegruppen for digitale mapper, som ferdigstilte sitt arbeid i 2008⁸:

Grunnleggende kompetanse i pedagogisk bruk av teknologi blir stadig mer utbredt, og en del prosjekter ligger i forkant på nasjonalt plan når det gjelder nyskapende bruk av IKT i undervisning og læring. Disse må sies å ha stort potensial for utvikling av kunnskap, som også kan spres til og brukes av andre.

Mange prosjekter er nyskapende innenfor eget fagmiljø eller egen institusjon, og en god del prosjekter rapporterer om positive ringvirkninger når det gjelder å bidra til nytenking og omstilling ved egen institusjon. Det synes å være økende bruk av digital mappevurdering og andre IKT-støttede og formative/læringsfremmende vurderingsformer.

Men: Flere rapporter peker på at den omfattende bruken av LMS-er fører til at det *pedagogiske* potensialet i de digitale redskapene i for liten grad utnyttes. Det er fortsatt behov for utviklingsopplegg der nye teknologiske løsninger, gjerne ”ungdommens teknologi”, prøves ut i pedagogisk bruk. I tillegg må høyere læresteder i større grad tilby ansatte den pedagogiske og tekniske støtte som kreves når ny teknologi i utdanningen generelt skal tas i bruk. Læreres usikkerhet når det gjelder å ta i bruk ny teknologi i utdanningen i stor grad kan forklares med manglende kompetanse på feltet.

Studentaktive læringsformer vektlegges, det vil si at vi ser en endring fra å vektlegge lærers undervisning til å vektlegge studenters aktive læringsarbeid.

Men: Utdanningssystemet bør i større grad evne å bygge på den digitale kompetanse studenter har med seg inn i utdanningen.

Det er mange samarbeidsprosjekter, både mellom lærestedene og mellom lærestedene og arbeidsliv. Det utvikles studietilbud som er praksisnære og som tilrettelegges og organiseres på en hensiktsmessig måte for studentene. Dette gjelder også for studenter som står i arbeid. Noen prosjekter tilbyr videreutdanning særlig tilpasser arbeidslivets behov, utviklet i samarbeid mellom lærested og bedrifter eller bransjeorganisasjoner, m.v.

Det at lærestedene i større grad enn tidligere deler opp studietilbudet i mindre moduler gjør studiene mer fleksible og tilgjengelige for flere/nye studentgrupper, f.eks. for voksne yrkesaktive studerende.

De studentene som tar fleksible studietilbud er i ulike aldersgrupper, men flertallet er fortsatt over 30 år og kvinner. Dvs. mange voksne og yrkesaktive, og grupper som ellers ikke så lett ville kunne ta høyere utdanning.

⁸ Informasjon om denne gruppen og dens arbeid, publikasjoner, sluttrapport m.v. finnes på <http://norgesuniversitetet.no/seksjoner/skg-Digitale-mapper> Gruppen har bl.a. tatt initiativ til og redigert to publikasjoner i Norgesuniversitetets skriftserie: Utredningen **Digitale mapper i høyere utdanning– omfang, bruk og trender for framtida** – (forfatter Y. Nordkvelle) <http://norgesuniversitetet.no/artikler/2007/1198147410.43> og artikkelsamlingen **Mapper i digitale læringskontekstar - erfaringar og perspektiv frå høgre utdanning** - (redaktører M. Allern og K. S. Engelsen) <http://norgesuniversitetet.no/artikler/2008/NUVskrift-nr2-2008>

Men: Som vi har vist til tidligere i dette notatet eksisterer det betydelige utfordringer før vi kan si at vi i Norge har en bred virksomhet knyttet til utvikling av samarbeidsprosjekter og drift av studietilbud utviklet i et samarbeid mellom høyere utdanning og arbeidsliv, tilrettelagt tilstrekkelig for grupper av studenter som ikke så lett vil kunne ta høyere utdanning.

Norgesuniversitetet har det siste året videreutviklet det faglige grunnlaget for tildeling av prosjektmidler. Vi ønsker i fremtiden å i enda større grad stimulere til utviklingen av gode samarbeidsprosjekter mellom høyere utdanning og arbeidsliv, der nye studiemodeller er resultatet. Vi ønsker at disse prosjektene skal utnytte de mulighetene teknologien gir. Søknaden til prosjektmidlene våre høsten 2008 er svært god. Vi tror at Norgesuniversitetets prosjektportefølje de kommende årene også vil ha mye å bidra med både når det gjelder å forstå nye kompetansebehov, utvikle et tilpassingsdyktig utdanningssystem og tilby fleksibel videreutdanning som møter arbeidslivets og framtidens behov. I forbindelse med stortingsmeldingen om kompetanse og framtidens behov synes det naturlig å satse på å styrke slikt utviklingsarbeid.

4.2 Norgesuniversitetets monitor

Omstilling og fleksibilitet i høyere utdanning, gjennom ulike former for bruk av IKT, er i dag et viktig område å framskaffe kunnskap om. Norgesuniversitetets IKT-monitor har som målsetting å kartlegge pedagogisk bruk av IKT i høyere utdanning. Monitoren er i høst gjennomført for første gang og skal gi en statusbeskrivelse over bruk, kompetanse, tilrettelegging, støtte, holdninger, strategier og satsinger knyttet til IKT i høyere utdanning.

Digital kompetanse er et uttalt behov i samfunns- og arbeidsliv. Både innholdet men også måten man tilrettelegger studiene på i fremtiden vil være sentral i forhold til det å nå studentene (det være seg nye studentgrupper, voksne studenter eller studenter som er i jobb), og i forhold til det å utnytte/bygge på og utvikle deres digitale kompetanse. Kanskje kan resultatene fra Norgesuniversitetets IKT-monitor gi et bilde som viser vei til hvor satsingene bør settes inn i neste omgang. Resultatene fra monitoren presenteres våren 2009, og vi håper noen av resultatene fra denne kan gi nye innspill til stortingsmeldingen om kompetansebehovene for fremtiden.

5. Oppsummering.

Norgesuniversitetet har i dette innspillet pekt på behovet for å fokusere på følgende utfordringer i den planlagte kompetansemeldingen "Forberedt på framtia".

- Behovet for økt oppmerksomhet knyttet til styrkingen av samarbeidet mellom U/H sektoren og arbeidslivet. Vi peker på behovet for relevans og kvalitet i utdanningene, behovet for insentiver for samarbeid, behovet for fokus på undervisnings og utviklingskompetanse og ønske om infrastruktur som øket oppmerksomheten rundt god undervisning.
- Behovet for økt oppmerksomhet på den voksne student og generelt på studenter med spesielle forpliktelser. Dette stiller krav til fleksibilitet i utdanningene, og stiller spørsmål ved om det er klokt å for ensidig fokusere på heltidsstudenten.
- Behovet for fokus på økt bruk av IKT i utdanningene. Nøkkelord her er mulighetene for bedre tilgjengelighet og fleksibilitet, mulighetene for et økt pedagogisk utviklingsarbeid, og mulighetene for styrking av den generelle digitale kompetansen og utvikling av gode samarbeidsmodeller med arbeidslivet.

Erfaringene Norgesuniversitetet har gjort seg i arbeidet med utviklingsprosjekter og i spesialkompetansegruppene viser videre at grunnleggende kompetanse inne pedagogisk bruk av IKT er stadig mer utbredt, men at det er lenge igjen før man virkelig er i stand til å utnytte de mulighetene for fleksibilitet og pedagogisk utvikling som ligger i ny bruk av e-læringsteknologi. Behovet for kompetanseheving inne kreativ og utviklende bruk av IKT er stort.

Behovet for kompetanseheving i sektoren er betydelig og sentralt i alle de utfordringene vi beskriver i dette innspillet